

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ПЕДАГОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ СУЧАСНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Онищенко І. В. Інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище сучасного вищого навчального закладу як засіб формування професіоналізму майбутніх фахівців.

У статті на основі системно-структурного аналізу розглянуто теоретико-методологічні проблеми формування інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища сучасного ВНЗ, особливості його впливу на систему освіти та підвищення якості підготовки фахівців.

Ключові слова: інформаційно-освітнє середовище, інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище, інформаційно-комунікаційні технології.

Онищенко И. В. Информационно-коммуникационная педагогическая среда современного вуза как средство формирования профессионализма будущих специалистов.

В статье на основе системно-структурного анализа рассмотрены теоретико-методологические проблемы формирования информационно-коммуникационной педагогической среды современного вуза, особенности его влияния на систему образования и повышения качества подготовки специалистов.

Ключевые слова: информационно-образовательная среда, информационно-коммуникационная педагогическая среда, информационно-коммуникационные технологии.

Onishchenko I.V. Information and communication pedagogical environment of modern higher educational institution as means of forming future specialists' professionalism.

Basing on systematic structural analysis, the article deals with the theoretical and the methodological problems of forming information and communication pedagogical environment of modern higher educational institution, features of its influence on the education system and on improving the quality of specialists' training.

Key words: information and educational environment, information and communications pedagogical environment, information and communication technologies.

Педагогічна освіта нині набуває нового характеру, зумовленого вимогами підготовки фахівця, здатного до творчої праці, професійного розвитку, самостійного й нестандартного розв'язання складних проблем в освітній і педагогічній практиці, мобільності в оволодінні новітніми інформаційними технологіями й упровадженні їх, спеціаліста з високою інформаційною культурою, який володіє науково-професійним світоглядом і здатний успішно конкурувати в світі.

Одним з головних завдань, яке ставить перед собою педагогічний ВНЗ, є формування в майбутніх педагогів теоретичних знань і практичних навичок ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі та майбутній професійній діяльності. Найбільш ефективно цьому сприяє створення й використання інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища (ІКПС). Створення ІКПС у ВНЗ цілком природно спричинює зміни в системі освіти, спрямовані на переорієнтацію навчально-виховного процесу з суто репродуктивних механізмів мислення на стимулювання творчої активності студентів, що розвиватиметься на базі належного інформаційного забезпечення [2, с. 54].

Одним із основних шляхів удосконалення змісту освіти є широке застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Проблема упровадження й ефективного застосування ІКТ в освіті присвячено велику кількість теоретичних та експериментальних праць вітчизняних і зарубіжних педагогів, психологів, методистів, фахівців з комп'ютерної техніки. Дидактичні та методичні проблеми інформатизації навчального процесу висвітлено

в працях В. Бикова, В. Болтянського, Б. Гершунського, А. Єршова, М. Жалдака, М. Кадемії, А. Коломієць, В. Монахова, Н. Морзе, Б. Наумова, Л. Петухової, І. Підласого, О. Пехоти, Ю. Рамського, В. Розумовського, С. Семерікова, О. Співаковського, О. Трофимова, В. Шакотька, О. Шиман та ін.

Питання професійної підготовки фахівців із застосуванням сучасних ІКТ розглядали А. Башмаков, І. Башмаков, Н. Воропай, С. Гунько, Ю. Дорошенко, М. Жалдак, А. Коломієць, В. Коткова, О. Кравчук, М. Левшин, О. Майборода, Ю. Первін, Л. Петухова, Й. Ривкінд, Ф. Ривкінд, А. Романов, А. Семенов, О. Снігур, О. Співаковський, В. Торопцов, А. Уваров, В. Шевченко та ін.

Останнім часом науковці спрямовують увагу на використання у професійній освіті інформаційно-освітніх середовищ. Оригінальні підходи до створення освітнього середовища опосередковано знайшли відображення у всесвітньо відомих педагогічних системах М. Монтесорі, Ф. Фребеля, С. Френе. Структуру, властивості та типологію освітніх середовищ досліджували П. Блонський, І. Гавриленко, М. Гузик, О. Захаренко, М. Кастельс, Д. Константиновський, Е. Костяшкін, О. Савченко, О. Скідін, І. Ткаченко, С. Шацький та ін. Дослідники вказують на сутність та ознаки освітніх середовищ, а також подають оригінальні типології цих середовищ.

Особливості створення і використання інформаційно-освітнього середовища досліджували В. Биков, Р. Гіляревський, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, І. Захарова, М. Кадемія, І. Кухаренко, Ю. Машбиць, В. Олійник, Є. Полат, А. Чорний та ін. Науковці Н. Воропай, В. Коткова, Л. Петухова, О. Співаковський підкреслюють необхідність створення інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища, яке допомагає вчити та навчатися, робить освіту доступнішою, особливо для тих, кому бракує навчальних матеріалів, розвиває культуру навчання, творення, обміну і співпраці у швидкозмінному суспільстві знань, формуючи таким чином позитивне ставлення до навчання, бажання навчатися, здобувати знання, і як наслідок – забезпечує формування позитивної мотивації до учіння в новому інформаційному освітньому просторі [6, с. 401].

Отже, аналіз педагогічної літератури свідчить про значний інтерес до питань створення ІКПС, вивчення його структури, властивостей, функціональних можливостей.

Метою статті є вивчення теоретико-методологічних проблем формування ІКПС сучасного ВНЗ, особливостей його впливу на систему освіти та підвищення якості підготовки фахівців.

Інформатизація освітньої сфери неможлива без створення ІКПС, яке розширює можливості застосування новітніх інноваційних технологій, відкриває можливості покращення якості системи освіти шляхом стимулювання майбутніх фахівців до активного учіння, формування навичок володіння новими інформаційними технологіями, оперування комп'ютерними засобами. Створення ІКПС передбачає розв'язання цілої низки проблем, що існують у вищому педагогічному закладі: навчально-виховних, методичних, організаційних, технічних, економічних, ергономічних.

Необхідність дослідження ІКПС зумовлена певними суперечностями, що наявні в науковому пізнанні нових комунікаційних реальностей, зокрема, поширенням використання понять «інформаційне середовище», «комунікаційне середовище», «інформаційно-комунікаційне середовище», «інформаційно-освітнє середовище», «інформаційно-навчальне середовище», «інформаційно-педагогічне середовище», «комп'ютерно-орієнтоване навчальне середовище», «відкрите навчальне середовище», «віртуальне навчальне середовище», «активне середовище навчання», «мережеве середовище навчання».

У зв'язку із упровадженням Плану заходів із виконання завдань, передбачених Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», почав активно вживатися термін «інформаційне середовище», під яким розуміють «сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення і передачі

інформації, а також політичні, економічні і культурні умови реалізації процесів інформатизації» [3, с. 5].

Концепція інформаційного середовища вперше була запропонована Ю. Шрейдером, який справедливо розглядає його не лише як провідника інформації, але і як активний початок, що впливає на її учасників.

Однак, найбільшою популярністю останнім часом користується поняття «інформаційно-освітнє середовище». Аналіз наукової літератури показує, що існують різні підходи до тлумачення поняття «інформаційне освітнє середовище». Його розглядають як «інтегроване середовище інформаційно-освітніх ресурсів (електронні бібліотеки, навчальні системи і програми) програмно-технічних і телекомунікаційних засобів, правил їхньої підтримки, адміністрування і використання, що забезпечують єдині технологічні засоби інформації, інформаційну підтримку й організацію навчального процесу, наукових досліджень, професійне консультування» (М. Кадемія), «педагогічна система нового рівня, що вміщує матеріально-технічне, фінансово-економічне, нормативно-правове і маркетингове забезпечення» (А. Андреєв), «системно організована сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, яка нерозривно пов'язана з людиною як суб'єктом освітнього процесу» (О. Ільченко), «єдиний інформаційно-освітній простір, побудований за допомогою інтеграції інформації на традиційних та електронних носіях, комп'ютерно-телекомунікаційних технологій взаємодії, що містить віртуальні бібліотеки, розподілені бази даних, оптимально структурований навчально-методичний комплекс і розширений апарат дидактики, у якому (просторі) діють принципи нової педагогічної системи» (В. Солдаткін), «культурно-освітнє середовище, де головним носієм навчальної інформації є електронний ресурс» (В. Гура); «інформаційно-комунікаційне наочне середовище, що забезпечує комп'ютерну підтримку процесу навчання» (Н. Курова).

Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають трансформації «інформаційного освітнього середовища» в «інформаційно-комунікаційне педагогічне середовище». Необхідність уведення ІКПС обґрунтовано Л. Петуховою та О. Співаковським. Науковці доводять, що ІКПС має широкі функціональні можливості та спрямоване на реалізацію вимог сучасної освіти, зокрема, це середовище надає доступ до ресурсів у будь-який зручний час; володіє зручним, гнучким, дружнім, інтелектуальним сервісом, допомагає людині знайти необхідні інформаційні ресурси, дані або знання; дозволяє організувати практично безкоштовні, зручні в часі контакти між будь-якою кількістю людей, забезпечити зручний і гнучкий обмін інформацією (причому в будь-якому вигляді) між ними тощо [6, с. 404].

Створення ІКПС дозволяє реалізувати інтегроване навчання, розширити та поглибити традиційні форми роботи (лекційне, семінарське та практичне заняття) шляхом інтеграції з інноваційними (диспут, семінар, конференція, «круглий стіл», симпозіум, дебати, колоквиум, дистанційне навчання, дидактичні, ділові ігри, рольові ігри), використовувати web-мультимедійну енциклопедію, яка може містити текст підручника, хрестоматію, інформацію про персоналії, бібліографію (література, джерела, адреси в Інтернеті), творчі завдання.

Л. Петухова та О. Співаковський під ІКПС розуміють сукупність знаннєвих, технологічних і ментальних сутностей, які в синхронній інтеграції забезпечують якісне оволодіння системою відповідних знань [6, с. 402].

Створення ІКПС спрямоване на формування в майбутніх фахівців: навичок зберігання, відтворення, продукування інформації; навичок володіння комп'ютерними засобами й інформаційними технологіями; інформаційної культури та комп'ютерної грамотності; самоосвітньої компетентності; потреби у професійному саморозвитку та самовдосконаленні; сучасного наукового і професійного світогляду; професійних знань, умінь і навичок; набуття ними особистісного, соціального, професійного досвіду.

Отже, основна мета функціонування ІКПС – сприяти формуванню мотивації майбутнього педагога до саморозвитку, самоосвіти через надання необхідних інформаційних ресурсів і забезпечення відкритого та повноцінного доступу до інформації.

М. Банчук звертає увагу на власне процес здобуття знань в умовах інформаційно-комунікаційного середовища: викладачі стають керівниками, інструкторами, наставниками і посередниками; їхнє професійне вміння – здатність розробляти і використовувати відкриті й дієві методи для здобуття освіти. У цьому процесі повинен з'явитися «маклер із керівництва», який здатний зібрати і надати достатню кількість інформації для прийняття рішення про майбутні дії, розвинути здібності до інформаційного менеджменту й аналізу інформації, допомогти знайти свій шлях в інформаційному лабіринті знань [1, с. 74].

Л. Петухова серед складників ІКПС визначає комп'ютерні та інформаційні технології навчання, педагогічні програмні засоби, створення спеціального програмного середовища з необхідними для студента дидактичними, методичними матеріалами, творчими завданнями, використанням елементів автоматизації управління навчальним процесом і обов'язкового надання можливості роботи з ресурсами глобальної мережі Інтернет [7, с. 19].

На думку В. Коткової, змістовим наповненням компонентів інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища мають бути: технічне середовище (персональні комп'ютери студентів або комп'ютерний клас); програмоване середовище (сукупність стандартних програм комп'ютерного користувача, Інтернет); предметне середовище (моделювання цілісних фрагментів педагогічної діяльності); методичне середовище (інструкції, алгоритми, методичні рекомендації взаємодії викладачів та студентів засобами ІКТ, порядок використання, оцінка ефективності тощо) [4, с. 104].

Важливим змістовим складником ІКПС є електронний навчально-методичний комплекс дисципліни, який забезпечує діагностику, контроль і коригування знань, формування професійних компетенцій, передбачених моделями фахівців і стандартами освіти. Сучасний електронний навчально-методичний комплекс, що є логічним розвитком традиційних навчально-методичних комплектів, збагачених використанням сучасних ІКТ і розрахованих на відкриту систему освіти, може містити такі елементи: електронні підручники, у яких подано теоретичний матеріал, глосарій, а також теми лабораторних і практичних робіт; плани лекційних і практичних занять; комп'ютерно-орієнтовані (віртуальні) лабораторні комплекси; конспекти-презентації лекцій; завдання до лабораторних робіт; навчальні завдання для самостійної роботи і вимоги до них; питання і завдання до підсумкової атестації; описи інформаційних засобів і технологій, необхідних для виконання навчальних завдань; методичні рекомендації до використання цього комплексу; електронні банки тестів; посилання на додаткові інформаційні ресурси з дисципліни в мережі Інтернет; додаткові навчальні матеріали (підручники, посібники, журнали тощо) [5, с. 50].

Ефективним прийомом презентації навчального матеріалу студентам є використання електронного підручника (посібника), який у сучасних умовах дозволяє одержати всебічні знання і вміння з певного предмета; полегшує розуміння матеріалу, що вивчається за допомогою засобів, відсутніх у друкованій навчальній літературі; передбачає адаптацію студента відповідно до рівня його підготовки, інтелектуальних здібностей; надає можливості для самоперевірки на всіх етапах роботи; виконує роль наставника, який надає необмежену кількість пояснень, повторень, підказок тощо; дозволяє відповідно до вимог оформити графічні або розрахунково-графічні роботи і здати їх викладачеві в електронному вигляді чи на паперових носіях [5, с. 66–67].

Н. Воропай з'ясовано, що ІКПС створює певні умови для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців, а саме: студент отримує можливість більш ефективно організувати та здійснювати самоосвітню діяльність; посилюється мотивація до самонавчання; з'являється можливість побудови індивідуальної траєкторії навчання;

зменшується час на пошук потрібної інформації, її опрацювання, зберігання та перетворення у власні знання; здійснюється самоконтроль завдяки зворотному зв'язку [2, с. 53].

Отже, серед особливостей ІКПС, на нашу думку, слід виокремити такі: ІКПС має інформаційний характер; є доступним для всіх суб'єктів навчального процесу; забезпечує прямий і зворотний зв'язок у системі «викладач – середовище – студент» (здійснення електронного консультування на відстані, обговорення тем на форумах, участь в Інтернет-конференціях тощо); передбачає подолання основних суперечностей традиційної системи навчання через перехід від пасивної ролі студента до його активного залучення у процес опанування знаннями й уміннями професійної діяльності; забезпечує прозорість вимог до результатів навчання; вимагає володіння прийомами самостійного пошуку, збору, оброблення, аналізу та синтезу інформації; створює певні умови для формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців; забезпечує індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу; сприяє формуванню в майбутніх учителів внутрішнього бажання оволодіти інноваційними технологіями, запровадженню в освітню практику нових ідей, забезпечує можливість розвитку творчого, інноваційного, інтелектуального потенціалу студентів, їхніх здатностей здобувати нові знання та застосовувати їх на практиці.

Отже, щоб зробити вивчення педагогічних дисциплін цікавим, творчим, захоплюючим, пошуковим, логічним, щоб самостійне опанування системою педагогічних знань для студента було доступним, зрозумілим та мотивованим, більш усвідомленим та ефективним, приємним та результативним, необхідно в педагогічному ВНЗ створити ІКПС.

Функціонування ІКПС забезпечує зручний і гнучкий обмін інформацією, полегшує засвоєння навчального матеріалу, забезпечує діагностику, контроль і коригування знань, урізноманітнює роботу викладачів ВНЗ, надає можливості для самоперевірки на всіх етапах роботи.

Процес створення ІКПС забезпечує ефективний механізм формування інформаційної компетентності педагогів, сприяє формуванню в майбутніх фахівців інформаційної культури та комп'ютерної грамотності, загалом спрямований на успішне виконання завдань професійної діяльності, комфортне існування особистості в умовах інформаційного суспільства.

Перспективи подальших наукових досліджень убачаємо у визначенні педагогічних умов та розробленні структурно-функціональної моделі створення ІКПС задля формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх учителів початкових класів.

Література

1. Банчук М. Створення єдиного медичного освітнього простору України у руслі загальноєвропейської стратегії на прикладі вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів / М. Банчук // Персонал. – 2009. – № 1. – С. 72–76. **2. Воропай Н.** Використання інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища у формуванні самоосвітньої компетентності майбутнього фахівця початкової освіти / Н. Воропай // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конференції [«Психолого-педагогічні умови організації розвивального середовища в закладах освіти»], (Херсон, 6-7 травня 2010 р.). – Херсон : Вид-во ХДУ, 2010. – С. 51–54. **3. Закон України** «Про Національну програму інформатизації». – К. : Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998. – № 27–28. – 18 с. **4. Коткова В.** Підготовка майбутнього фахівця початкової школи в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища / В. Коткова // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань : ПП Жовтий, 2010. – Випуск 35. – С. 101–107. **5. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: [монографія]** / Р. С. Гуревич, Г. Б. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський та ін.; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП Рогальська І.О., 2011. – 348 с. **6. Петухова Л. Є.** До оцінювання взаємодії у моделі «Викладач-студент-середовище» / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова, Н. А. Воропай // Наука і освіта. – 2011. – № 4. – С. 401–405. **7. Петухова Л. Є.** Теоретичні основи

підготовки вчителів початкових класів в умовах інформаційно-комунікаційного педагогічного середовища: [монографія] / Л. Є. Петухова. – Херсон : Айлант, 2007. – 220 с.

УДК 378.147:004

Н. О. Побережна,
кандидат пед. наук, доцент,
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Побережна Н. О. Удосконалення педагогічної майстерності викладачів іноземної мови щодо організації навчального процесу на основі інноваційних інформаційних технологій.

У статті розглянуто дидактичні й методичні аспекти, що характеризують сучасну педагогічну систему, а також педагогічні особливості її організації під час вивчення іноземної мови в інформаційно-освітньому середовищі (ІОС).

Ключові слова: педагогічна майстерність, інформаційна компетентність, інформаційно-освітнє середовище вищого навчального закладу.

Побережная Н. О. Усовершенствование педагогического мастерства преподавателей иностранных языков в организации учебного процесса на основе инновационных информационных технологий.

В статье рассмотрены дидактические и методические аспекты, характеризующие современную педагогическую систему, а также педагогические особенности ее организации при обучении иностранному языку в информационно-образовательной среде (ИОС).

Ключевые слова: педагогическое мастерство, информационная компетентность, информационно-образовательная среда высшего учебного заведения.

Poberezhna N. O. Improvement of pedagogical skills of teachers of a foreign language in reference to training process, based on innovative information technologies.

The article deals with didactic and methodological aspects of modern pedagogical system and pedagogical activity in teaching foreign languages in the conditions of informatively-educational environment.

Key words: pedagogical excellence, information competence, informatively-educational environment of higher educational establishment.

Сучасна система освіти зазнає значних змін, зумовлених, як слушно зауважує А. Тряпельникова, «незворотними поступальними чинниками» [14], до яких ми відносимо, по-перше, бурхливий розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, по-друге, – зміну статусу англійської мови, який став мовою міжнародного спілкування, без володіння яким нині не мислиться успішна професійна діяльність й ефективна професійна комунікація з представниками різних лінгвосоціумов.

Мета статті – проаналізувати дидактичні й методичні аспекти, що характеризують сучасну педагогічну систему в інформаційно-освітньому середовищі (ІОС); виявити педагогічні особливості її організації під час навчання іноземної мови.

У науковій літературі створення високоякісної та високотехнологічної ІОС розглядається переважно як досить складне технічне завдання, що дозволяє докорінно модернізувати технологічний базис системи освіти загалом. Водночас не можна заперечувати факт, що створення ІОС – це не тільки становить виключно технічне завдання. Задля її створення, розвитку й експлуатації необхідно повністю задіяти науково-методичний, організаційний і педагогічний потенціал усієї системи освіти. У зв'язку з цим необхідно враховувати також і проблеми педагогіки в умовах функціонування сучасних інформаційно-освітніх середовищ.